

SVJETLO UMJESTO MENE

Predavanja o Islamskoj gnozi

MUṬAHHARÎ - ṬABÂṬABÂ'Î - ḤUMAYNÎ

Prijevod, komentar, esej:
MELIKA SALIHBEG BOSNAWI

POGOVOR:

Bismillâh irrahmân irrahîm

Jednom književniku po vokaciji, prevodjenje ovakvih tekstova nipošto ne može biti, sâmo po sebi, umjetničkim izazovom. No možda baš utoliko više jest zovom na putovanje, suštinski esteticizam kojeg nam najavljuje svjetionička narav ovih autora, i njihovih djela.

Ovaj prijevod, dakle, jest utoliko više zovom na putovanje - prema unutra. Na sami izvor (i) estetskog, spoznaja kojeg se zbiva kao umjetnički čin najvišega reda. Ovaj prijevod jest, dakle, utoliko više (i) umjetničkim izazovom, čija se vanjska estetska forma pritajila zarad...

No prije no što nastavim priznavati, i uz pomoć gornjih stranica odavati, šta je to što je mene - jednog notornog pisca - natjeralo da se latim prevodjenja štiva koje nije mnogo, ili nikako, formalno-književno estetično, dopustite mi pokoju obavijest o njegovim autorima.

Al-'Alâma Šahîd Murtađâ¹ Muṭahharî rođen je 1920, u mjestu Fariman, u Îrânu, gdje prima i prvo obrazovanje od svoga oca, Šayḥ Muḥammada Ḥusayna. I početak i nastavak školovanja, najprije onog petogodišnjeg u svetom gradu Mašhadu, a potom petnaestogodišnjeg u, također svetom, Qumu, i obećavaju i ne obećavaju ništa posebno. Jer, u iranskim duhovnim i znanstvenim prilikama, dio je biografija mnogih da su odrastali, u svojoj ljudskoj općenito, i u svojoj znanstvenoj i duhovnoj dimenziji posebno, u sjeni Imâma Riđe ('a)², u mjestu njegova šahâdata³, i da su se godinama svekoliko napajali iz njegova nepresušnog vrela. Ali i iz vrutaka znanja koje stoljećima, okolo Imâmova svetišta, zasadjuju najveće figure islamske, pobliže šî'tske misli. Ništa, zatim, neobično, čitamo u Muṭahharievoj ili sličnim biografijama, da je put saznavanja i spoznavanja mnoge vodio, ili odvodio, iz ovih medresa⁴ i knjižnica, u također prebogate hoze i biblioteke drugog jednog grada-svetilišta i učilišta, Quma. Gdje se ove institucije znanja, uz prelijepe i sjenovite javne džamije, i još ljepše i još zakriljenije mistične pritaje, već stoljećima grozde oko groba jedne čestite Fâtime (r.a.). Imâm Riđine ('a), naime, sestre, smrt koje upravo na tom mjestu, na putu prema njezinu izgnanom bratu, ne prestaje davati život, ne samo učenju i spoznaji odabranih,

---

¹ Njegovi iranski sunarodnjaci izgovaraju njegovo ime Murteza.

² Osmi Imâm iz Poslanikove (s) Kuće, Imâm Riđâ ('a), čije ime Iranci izgovaraju Riza.

³ Mašhad, mjesto šahadata.

⁴ Termin medresa u najširem smislu riječi znači učilište, i nipošto se ne smije svesti na značenje koje ona ima u nas, tj. škola koja daje srednješkolsko vjersko obrazovanje. Medresa, ili kako se ona zove u Îrânu, hoze-ye-'ilmiye (kraće hoze), zadržava isti naziv kroz sav period školovanja, koje najčešće traje oko šesnaest godina, i pokriva sve oblasti znanja, od teologije do matematike i muzike, časove iz kojih student sam izabire da slijedi, po vlastitom nagnuću.

već nepreglednim karavanama studenata i vjernih masa koje njihova vjera poučava voljeti i slijediti: Istinu, Imâma, i Iluminaciju. Prvu, Vječno živu, objavljenu ljudima kroz Poslanstvo i Svete knjige. Drugog, Imâma vremena, iz roda Najčasnijeg od njih, Muḥammada (s). I treću, u svim njezinim značenjima: kao učenje, i kao znanje, kao vrhunsku spoznaju, i kao unutarnje prosvjetljenje.

Ovakav je put formalnog školovanja prešao i Murtaḏâ Muṭahharî, pod nadzorom svojih velikih učitelja, 'Allâme Ṭabâṭabâ'ia i Imâma Ḥumaynia, neka im je svoj trojici posvećena njihova tajna, prije nego što je na Tehranskom sveučilištu i sam počeo druge podučavati teologiji i drugim islamskim znanostima.

Ništa posebno, reklo bi se, ima li se u vidu stanje znanja i duha koje u Irânu vlada već stoljećima. Pa ipak sve tako neobično. I kad je riječ o učeniku, na početku, i kad je riječ o učitelju, u sredini, i kad o mučeniku (pogrešna li prijevoda! svjedoku!), na kraju.

Jer teme iz oblasti islamskog vjerovanja i islamskog prava, ni student ni profesor ni pisac ne izučava, ne podučava, i ne raspravlja u svojim knjigama izvan cjelovitog corpusa Islâma. Ali niti izvan vremena, svôg, to jest ovog našeg, suvremenog. To znači, vremena sveopćeg ljudskog otudjenja od Boga i Njegove objavljene religije, ali i otudjenja te religije od njezinih izvornih sadržaja koje samo njezino arapsko, neprevodivo ime *Dîn-i-Islâm* podrazumijeva: od bogoslužja, preko etike, estetike i ekologije, do politike i spoznaje najvišega stupnja.

Tako su, i tu je Muṭahharî poseban i medju rijetkima, predmetima njegova studiranja, poučavanja i pisanja postali: i egzegeza Qur'âna (kojeg brani od marksističkih tumačenja),

i filozofija (kojoj vraća neopravdano oduzetu sakralnost), i etika (kojoj vraća moralnu praksu), i sociologija (kojom potvrđuje da je Šari'at, to jest Vjerozakon, na ravni prirodnog zakona u oblasti društvenog), i historija (koju čisti od navade laganja), i politika (koja, kako je naučio i u praksi od svog duhovnog oca, Imâm Hūmaynia, nije nužno prljava i nipošto "prostitutka" ako je uistinu islamska), i, na kraju, gnoza (unutar kojeg kozmosa ne prestaje bivati putnikom do kraja svog života).

Čega god da se laćao, na koje god pitanje da je odgovarao, šta god da je tumačio ili radio, kuda god da je putovao, Muṭahharî je bio cjelovit, i utoliko poseban. Jer malo je ljudi, u svim vremenima, koji su u svemu tako potpuni, neotudjeni, nepodjeljivi: i teoretičar i praktičar, i pozivatelj i pozvani, i opomenitelj i opomenuti... zajedno. Integralno biće kakvim ga baš Qur'ân i Islâm hoće. I kakvim ga je Bog stvorio.

Tako je učenik hoze-ye-'ilmiyyâ Mašhada i Quma i učitelj Tehranskog sveučilišta, Murtaḏâ Muṭahharî, putovao i okončao svoje zemaljsko putovanje. Mučenička smrt jednoga dana, ni po čemu važnog, na jednoj tehranskoj ulici, ni po čemu posebnoj, na povratku s jedne rane jutarnje molitve i ranih konzultacija s političkim suradnicima, krunisala je dugogodišnja mučenja kojima je tiranska vlast lažnog šâhin-šâha uzalud nastojala ugasiti "*u dubinama njegova bića, osjećanje tuge, i duh revolucije*"⁵. Osjećanje i duh koje je on djelio s milionima svojih suvjernika u Irânu i diljem svijeta, u čija srca je, posredstvom Muḥammada (s) i njegova Ahlu'l-

---

⁵ Šayḥ Muḥammad Mahdî Šamsu'd-Dîn, *The Rising of al-Ḥusayn, Its Impact on the Consciousness of Muslim Society*, ed. The Muhammadi Trust of Great Britain and Northern Ireland, 1985.

Bayta ('a), ušla maḥabba. Ljubav, naime, za njihov Dîni-Islâm, i strast za mučeništvom. Za posvjedočenjem Boga, za najkraćim putem, usudjujem se reći, do *fanâ'*, do nestajanja, do potpunog utapanja u Allâhovu Biću, o čemu govore, sanjaju i u čemu okončavaju svoja duhovna putovanja islamski gnostici.

U duši ovoga Qoqnusa⁶, nazovimo našeg Šahîda Muṭahharia tako izvorno perzijski umjesto imenom Fenix, nikakva patnja ni strah od nje nisu mogli ubiti nagon za djelanjem na Božijem putu. Ali, zar profinjena spoznaja nije samo za one koji se "otkače" od profanog života? upitat će neupućeni. Čak i od Vjerezakona, dodat će smutljivci. Zatim, pitat će ostali njima nalik, šta će jedan revolucionar u ovoj knjizi o 'irfânu, koju je njezin iranski izdavač i priredjivač na engleskom⁷ nazvao tako lijepo, "Svjetlo unutar mene"? Je li on medju ovim koricama samo zato da izloži njegov povijesni i "tehnički" aspekt?

Nipošto! Murtaḏâ Muṭahharî, neka je posvećena njegova tajna, kao i ostala dva autora iz ove zbirke tekstova o gnozi, prešao je sve etape duhovnog putovanja. Njegova revolucija i njegova šahîdska "smrt" bili su ono što je on prirodno polučio na posljednjem od njih.

Šadru'd-Dîn Muḥammad Šîrâzî, poznatiji kao Mullâ Šadrâ, veliki iranski gnostik, teolog, mistik, filozof, jednom riječju ḥakîm, kako bi on sam sigurno najradije da ga zovemo, možda najveći u svemu ovom u posljednjim

---

⁶ Iranci ga izgovaraju Kognus. Kako bi se ovdje rado lingvistički poigrao pisac u nama. Uz to i latinac, to jest klasičar, koji je u svojoj davnoj Klasičnoj gimnaziji naučio da *cognosco* znači spoznavati. Pa ne znači li to upravo to, da je Kognus, da je Fenix, onaj čovjek koji se, stalnim spoznavanjem, uvijek iznova izdiže iz pepela (svoga neznanja) u novi život!?

⁷ Ansariyan Publications, Qum.

stoljećima, ne samo na Istoku već i na Zapadu (kad bi ovaj samo htio oslušnuti svoj Is-tok), opisao je četiri stupnja duhovnog putovanja, koje smo našli spomenute na prethodnim stranicama. Posljednji od njih, i dakle najviši, jest, poučava Mullâ Şadrâ, putovanje sa Stvoriteljem u Stvorenom; radi poduke, i radi predvodjenja.

Pogledajmo koliko praktične mudrosti u prividno samo metafizičkom nauku iranskog mudraca iz 16 stoljeća, koji nas uči tako "profanoj" stvari kao što je:

da nam učiteljem i vodjom može biti tek istinski mudrac, tek onaj koji je spoznao Bitak i Njegova svekolika očitovanja, koji je svojim teorijskim ali i moralnim, djelatnim naporom, spoznao šta je to supstancijalno a šta akcidentalno, koji zna otkud i šta su priroda i duša, koji je prešao put od teozofa do znalca duha (o kojem je, kako Qur'ân kaže, tako malo znano), koji je spoznao porijeklo sebe i svijeta, koji je poništio svoje ja u Izvoru, e da bi u Njem kao takvom preživio... tek, dakle, takav čovjek, savjetuje nas ova *filosofia prima*, može doći nazad među nas, u svoj svojoj sazreloj svijesti, da nas podučava, i da nas predvodi.

Upravo u ovom četvrtom putovanju sadržana je tajna Muṭahharieeve posebnosti, kao i posebnosti njegova velikog učitelja i slijedećeg autora iz ove knjige, al-'Allâme Muḥammada Sayyid Ḥusayna aṭ-Ṭabâṭabâ'ia.

Nemamo li pred sobom samo jedan jednostavan pedagoški rad, skriptu iz gnoze, pa kako zaključiti da je njezin autor izuzetan? Na ovu teškoću naići će samo neupućeni, ili samo površan čitatelj. Ove tek naizgled jednostavne (da ne mogu biti jednostavnije) obavijesti i poduke o 'irfânu daje, jednodušno, najveći suvremeni tumač

Qur'âna. Pa ipak, ko je on, upitat će prosječan bosanski čitatelj?

Da je kojim slučajem neka tegleća životinja trebala prenijeti, od njegova qumskog doma do njegova qumskog groba, sav njegov ovozemni posjed, desilo bi se slično kao u slučaju jednog drugog mudraca, nama poznatijeg Averoesa, to jest Ibn Rušda. O kojem se priča da je na njegovu posljednjem putovanju – dženazi, iz mjesta umiranja do mjesta pokapanja, teret njegovih knjiga sa jedne strane magarećih sapi bio u ravnoteži sa teretom uprćenim s druge strane, a koji je predstavljao sav njegov zemni imetak.

No u slučaju našeg 'Allâme, ako isto uprćena, prijenosnica bi izgubila ravnotežu, čak možda i pala. Jer, naspram njegovih knjiga, stajao je samo život proveden u krajnjoj oskudici. Askezi, ako više volite, no u svakom slučaju u gotovo krajnjem siromaštvu tijela zarad gotovo savršenstva duha, težinu kojeg mjere neki drugi mîzani.⁸

Pa sve kad bi 'Allâmin 20-tomni istoimeni tafsîr⁹ Qur'âna, *Al-Mîzân*, bilo jedino što je taj suvremeni ĥakîm ostavio iza sebe, bilo bi to sâmno po sebi dostatno da poremeti ravnotežu između običnog i posebnog, čak i u iranskim znanstvenim i duhovnim prilikama.

Jer je i Sayyid Muĥammad Ĥusayn aṭ-Ṭabâṭabâ'î, prije nego što je zaslužio najveću znanstvenu titulu u islamskom svijetu, al-'Allâma, bio samo jedan od tisuća kojemu su učilišta, knjižnice, džamije i mistične pritaje an-Nadžafu'l-Ašrafe tako nesebično (o)davale znanja u svim godinama njegova formalnog obrazovanja; iz gotovo svih oblasti.

---

⁸ Vage.

⁹ Tumačenje, egzegeza.

Rodjen u Tabrîzu 1904, gdje se školuje do 1923, ovaj potomak Imâm Ḥasana (‘a) i sin generacija ši‘skih učenjaka, odlazi u najveći svjetski centar islamskog znanja, Nadžaf, u Irâqu, da obavi svoje visoke studije. Sretnog li učenika Šayḥ Muḥammad Ḥusayn Nâ‘inia al-Ġarâwia, koji "je klesao sama sebe u niši historije", kao što to kaže *Al-Mîzanov* prevoditelj na engleski, ‘al-Âllâma Sayid Sa‘îd Aḥtar ar-Radawî, u svom predgovoru. Zatim učenika Šayḥ Muḥammad Ḥusayn al-Iṣfahânia, prvaka medju filozofima, književnicima i pjesnicima, Ziyâu'd-Dîn al-‘Irâqia, ‘Allâme Abû'l-Qâsima Ġa‘far Ḥwansâria, "Matematičara", te filozofa i metafizičara al-Bâdkûbia, etičara ‘Alî Âġe aṭ-Ṭabâṭabâ‘ia, kod kojih zajedno uči pravo i njegove temelje, ali i sve ostale islamske znanosti: filozofiju, povijest, etiku, matematiku..., kao i one tájne, o kojima životopisi ovakvih ljudi i njihova pedagoška djela obično šute. Kakva će čuda otkriti kad ga njegovi učitelji, na primjer, uvedu u gnozu Ibnu'l-‘Arabie nije za uši onih koji ne čuju glasove sfera, niti za um koji sama sebe uzima za posljednji kriterij svega.

Al-‘Allâma aṭ-Ṭabâṭabâ‘î nije, doduše, na Muṭahhariev način obavljao niti okončao svoje četvrto putovanje - s Bogom medju stvorenjima. Pothvat kao što je tumačenje cjelokupnog Qur‘âna traži cijelog čovjeka, čitav jedan ljudski vijek, i iskupljuje ga za odsustvo u svakom drugom poslu. Ali ga je u praktičnom islamskom revolucioniranju suvremenog otudjenog i izgubljenog čovjeka (što je on teorijski već obavio na stranicama svoga velikog djela) pretekla i smrt.

(Dopustite mi kratku, tužnu, stanku. Ja nisam bivala jedinim posjetiteljem njegova groba, u haremu Ma'sûmine¹⁰ džamije u Qumu, kojeg su pri svakoj posjeti svladavale nezadržive suze. Niti jedina koja sam tu, pored 'Allâme, zajedno s ostalom njegovom duhovnom djecom, morala uvijek biti s Qur'ânom u rukama, ili knjigama dova, ili njegovim vlastitim knjigama. (Neka mi oprostí moj čestiti babo Hakija r., ali ja sam na tom grobu, u dalekom Qumu, bivala više doma, i ostavljenijom nego li na njegovu, u ovom pregrubom svijetu lažnih idola. No, nije li me upravo on, moj biološki otac, učio od malehna, i ostavio mi u amanat, da bježim iz ovog bosanskog vilâyata u Zakafdak?!)¹¹

Prije svoje prirodne smrti, čitav jedan ljudski vijek gotovo neprirodnog, do te mjere neumornog, 'ibâdata, učenja, pisanja i pedagoškog rada, na putu prema Vječnosti. Svršeni student koji živi svoje znanje vraća se najprije u svoje rodno mjesto, u svoje zemaljsko polazište, Tabrîz, gdje neko vrijeme podučava višoj filozofiji manju grupu odabranih studenata. No njegovi svekoliki talenti, kako bi opet rekao njegov prevodilac, vuku ga u Qum, u iranski znanstveni epicentar. Etika (koju živi), filozofija (koja u sprezi s prvim postaje hikmatom), egzegeza Qur'âna (prvog izvora svih ostalih znanja, kojeg gotovo da savršeno otjelovljuje), javni pedagoški, i pritajeni gnostički rad, sve do svoje smrti 1981 – eto otprilike formalnog zbira ove veličine, summe jednog skoro apsolutno samozatajnog života.

---

¹⁰ Već spomenute Fâtime ('a), sestre Imâm Riđâa ('a), oko čijeg su se groba, tokom povijesti, formirale medrese, to jest hoze, knjižnice, i čitav grad koji je postao jedinstveno (sve)učilište.

¹¹ Kâf, kozmička planina.

Za velike gnostike kažu da gotovo nikada ne upotrijebe ličnu zamjenicu ja. 'Allâma Ṭabâtabâ'î, neka je posvećena njegova tajna, sve je manje živio to ja, a sve više umirao kao takav, dok u jednom, za svoju okolinu nevidljivom, trenu, nije nestao u svome Iskonu. A potom nastavio živjeti samo u Njem, Vječnom.

I pred ovim 'ârifom, "Ljepotica" je skinula, i Svoja vela mraka, i Svoja vela svjetla. Tek takav 'Allâma vratio se, jednoga dana, drugima nezamjetljivo da je i bio otišao, među nas, da nas podučava: ko smo, odakle, i kuda nam je svima, na koncu, ići. Vratio se 'Allâma, kao i svi takvi putnici, da putuje s Bogom među nama, neukima, no vratio se drugačiji. Već mrtav za ovaj svijet, sve više nalik svom grobu od dugih postova šutnjom, prije no što nas je, 1981, napustilo i njegovo tijelo. Ali, nije takav učitelj, za Laž mrtav i živ samo za Istinu, učio jedino nas koji smo imali sreću biti njegovim su-vremenicima. Odsutne onda, danas podučavaju i vode njegova egzegeza Qur'âna i druge njegove knjige. Njegov posjed zbog kojeg bi tegleća životinja, da je morala...

Isti je slučaj i sa posljednjim autorom u ovoj knjizi, koji je, praznih ruku, preselio iz ovog, prolaznog, carstva, lažnog, sjaja u, vječno, carstvo *Svjetla nebesa i zemlje*. Evo još jednog, možda najneobičnijeg, putnika četvrtoga puta, Imâm Sayyid Ruḥullâh Mûsawî al-Ḥumaynia, "siromaška", čijom oporukom nije imalo ama baš ništa da se podijeli njegovim neposrednim krvnim nasljednicima, no čija je wasijetnama ostavila neizmjereno blago generacijama koje dolaze.

Evo nas na mjestu najveće karizme za umne, i za istinske muslimane, u ovom stoljeću. (Ili možda stoljećima, sve od vremena od kada je iz očiju vjernih muslimana nestao

i posljednji Allâhov Huġât, savršeni Božiji Dokaz na zemlji, mir neka je s njim!). Ali, evo nas i na mjestu najveće smutnje za vječno-neodlučne, i najveće prijetnje za one - *koji se uzohole, pa postanu nevjernici* -.

Ako sam prvog autora u ovoj knjizi osjećala uvijek najbližim na mjestu njegova posljednjeg i najvećeg posvjedočenja Allâha, na mjestu njegova šahadata, ako mi je drugi uvijek bio najbližim na njegovu šutljivu grobu koji mu je toliko nalik, ovaj treći je meni, utopljenom u oceanu, vodu kojeg nepresušno proizvodi moj nenadoknativ gubitak, bio uvijek najbližim u mjestu svog posljednjeg zemaljskog obitavališta.

Ėamaran, seoce na sjeveru Tehrana, ispod vječno sniježnih, asketski golih, i mudrih planina. Moje zakašnjenje da na vrijeme, prije Imâmove smrti u tehranskoj bolnici 1989, stignem do njegove ĥusaynie¹² i do kuće, dugo sam, jako dugo pripisivala samo vlastitoj grijehnosti. Samo vlastitoj nezasluženosti da poljubim ruku čovjeka – *kroz čiju je osobu i svijest prošao Apsolut* - kako bi to rekao Robin Woodsworth Carlsen. Jedan čestiti Zapadnjak, filozof, pisac i novinar, koji je u tom (u njegovoj civilizaciji najomraženijem) rušitelju idolâ vidio čistu "suprotnost brutalnom sekularizmu, lahkotnom hedonizmu, i opsesivnom egoizmu, crt(ama) koje dominiraju Zapadom".¹³ I u čijem je

---

¹² Ĥusaynije su velike dvorane u područjima nastanjenim ši'ima, u kojima se obilježava Kerbalska bitka, tj. 10 Muharram, ali i ostali značajni datumi iz islamske historije. Mjesta se također koriste i za predavanja, kao i za ostala vjerska okupljanja.

¹³ Iz "*Kaškû l - Susret sa Imâm Ĥumayniem*", iz pera filozofa, novinara i publiciste, Robina W. Carlsena. Zapadnjaka koji je svijetu dao krajnje iskrene i bogate analize možda najvećih fenomena dvadesetog stoljeća: Imâma Ĥumaynia, Islamske revolucije, i Islamskom revolucijom preobraženog Irâna. Prijevod na bosanski naći u magazinu Iranskog kulturnog centra *Kalem*, Sarajevo, 1998.

prosvjetljenom licu sveca prepoznao sami "blagoslov Bîća, blagoslov punine žića", i beskrajno ga zavolio.

Ja nisam ovdje da pričam ni o Robinovoj, ni o svojoj ljubavi, već o Imâmu najveće islamske revolucije u povijesti, poslije one Muḥammadove (ṣ) i Imâm Ḥusaynove (ʿa). Šta još da dodam o nekom koga je upoznao (?) čitav suvremeni svijet? Nekom "koga", kako mi reče Vladimir Dedijer nakon svoje posjete Imâmu i Revoluciji, "čovjek može voljeti ili mrziti, ali kojem ni u kom slučaju ne može poreći svetost, koju čak i zrak, u obliku oreola, oko njega svjedoči".¹⁴

Ja možda uistinu nisam bila zavrijedila da se još za Imâmova života isplaćem na mjestima na kojima caruje njegova krajnja zemaljska skromnost (štoviše, siromaštvo!). Ali ona i danas ne samo mene (zar ne Robine?), zajedno s njegovim ukupnim djelom, neodoljivo čine boljom, pri svakom novom susretu.

Možda je (i) mene na putu prema mom Imâmu omela zapravo izdaja koja se i danas potpisuje imenom njegove Islamske revolucije? Možda je ona već tada nepogrješivo prepoznavala i proganjala upravo one Imâmove sljedbenike kojima je prvi učitelj u Islâmu, i u ʿirfânu, bio ihlâş - iskrenost?!

Šta preostaje čovjeku koji živi daleko od centara znanja, tako strašno daleko od istinskih učitelja, tako tragično lišenom istinske vjerske braće i sestara? Kako da takav

---

¹⁴ Prilikom jednog post-zatvorskog beogradskog susreta vašeg prevodioca sa gospodinom Vladimirom. Dedijerom, ovaj potonji je oduševljeno pričao o svojoj posjeti Imâmu u povodu prve godišnjice Islamske revolucije. Gospodin Dedijer je tom prilikom zaiskao od vašeg prevodioca i priredjivača ove knjige, inače književnika, suradnju na pisanju njegova "*Teheranskog dnevnika*". Imajući mnogo razloga za to, prijedlog je bio odbijen, ali je ostalo svježe sjećanje na nevjerovatno oduševljenje koje je jedan komunistički intelektualac pokazao za ličnost mnogo napadanog muslimana. Oduševljenje jednog komunističkog istočnjaka, začudno, malo se razlikovalo od oduševljenja jednog kapitalističkog zapadnjaka, naime gospodina R. W. Carlsena, kojeg smo naprijed citirali.

čovjek putuje prema Svjetlu, kad oko njega vlada samo mrkli mrak?

Zar se zabadava kaže da je Sûratu'l-Ihlâs, Poglavlje Iskrenost, srce Qur'âna, Allâhova Časna knjiga u malom? Samo uz pomoć te iskrenosti, tog prvog učitelja, ja sam mogla nekoć odgovarati na sve upite o svom stanju (usred terora) da - kad god pogledam unutra (to jest, u se), vidim samo Svjetlo, a kad pogledam van, samo tamu.

Onda su došle Imâmove knjige. Djela koja su polučila godine učenja. Najprije u rodnom mjestu al-Humayun, gdje uživa privatnu poduku. Potom studije literature u Araku, i sveislamske studije u Qumu. Âyatollâh Hâirî samo je jedan od slavnihi koji poučava ovog neumornog učenika u teologiji, islamskom pravu, filozofiji, astronomiji, gnozi. Oni koji ga predstaviše sa čele-kulom na glavi u obliku crne, sayyidske imamije, bi li ti bezumnici bili u stanju išta razumjeti od njegovih predavanja iz filozofije, iz Ibnu'l-'Arabieva nedostižna 'irfâna, ili iz njegovih predavanja i knjiga o snovima, na primjer? Da li bi povjerovali da je taj mrski fundamentalist (!!!) imao dušu koja, gnostiči, pjeva:

*"Poljubite ruke šejha
koji me optuži za herezu.*

*I pomilujte pozornika
koji me stavi u okove".¹⁵*

Ili, ko bi uopće, neupućen, povjerovao da je ovaj qumski djak, potom qumski i nadžafski učitelj, da je ovaj vodja jedne revolucije koja je potresla zemaljsku kuglu, da je ovaj i vjerski i politički lider - imâm miliona muslimana u

---

¹⁵ Iz zbirke *"Flowers of knowledge"*, izdate u povodu četverogodišnjice Imâmove smrti, u Islamabadu, u Pakistanu, na perzijskom izvorniku, kao i u prijevodu na engleski.

dvadesetom stoljeću - napisao u svojim (gnostičkim) osamama slijedeće, "heretičke", redove:

*Mladež uzapti me, o Prijatelju, s Tvojih usana
Tvoje bolesno oko vidjeh, i bolestan postah
Izgubih pamet, pa dram udarih "Ja sam Istina"
Poput Mansûra kupac vješala postah
U dušu žeravicu ubaci mi svojom tugom Voljena
Do guše se najedoh, i glasovit u čaršiji postah
Noću i danju mojoj pojavi otvarajte vrata mejhana
Od masdžida i škole umoran postah
Asketizma i licemjerja strgnuta je s mene haljina
Ogrnuh se haljom tekijskog pira i otrijeznih
Dojadi mi pojava propovjednika savjetâ puna
Od vinopije umrljana pomoć zaiskah
Dopustite mi da se hrama spomenem
Ja se od ruke Idola mejhane probudih¹⁶*

Ovako je, za nepovjerovat, zar ne! pjevala, poput starih 'ârifa i šûfija, najkontroverznija ličnost posljednjih stoljeća ljudske povijesti. Njegova je revolucija donijela, između ostalog, na prag naše, vijekovima duhovno pustošene, domaje gomile knjiga. Sve bolja od bolje. Naša iskrenost, naš prvi nepogrješivi učitelj u gnozi, dobijala je pomoćnike. Bilo je i ljepše i lakše putovati zajedno s uzorima koji su iz dana u dan nastavali naše oči. I vodili onog ko je htio do postaje najvećeg. Do Posjednika vremena.

Moderni svijet, s Gutenbergom, Televizijom, Internetom..., htio ne htio, služi svoga Imâma vremena ('a). A s njim, s al-Mahdiem ('a), sa Upućenim, s tim posljednjim

---

¹⁶ Pjesma *Bolesno oko* iz iste zbirke.

učiteljem i suputnikom, od date postaje, putuje samo onaj koji je prošao prethodne; i stupnjeve, i učitelje. Ako bi me sad neko upitao o mom stanju (a više niko i ne pita), ja bih žudno, i s olakšanjem, odgovorila: Svjetlo umjesto mene!

Da nisam dala ovakav naslov cijeloj ovoj knjizi, samo je izraz poštovanja prema njezinu iranskom priredjivaču. No, pisac u meni, dakle esteta, raduje se što će svaki, čestit, čitatelj doživjeti njezin unutarnji esteticizam. A onaj, kome se posreći, i vrhunsku estetičnost spoznaje - da ova tama, zapravo, i nije. Da jest samo Svjetlo, umjesto njega, baš kao i umjesto mene, i umjesto svega postojećeg.

I na kraju: ja nipošto ne pripadam ljudima koji opsesivno u svemu vide neki nadnaravni znak. Ali gotovo opsesivno vjerujem da je upravo naravno da ja posljednje redove ove knjige (koju, ipak, intimno zovem *Svjetlo umjesto mene*) ispisujem na dan šahadata Fâtime az-Zahre ('a), Fâtime Blistave. Najuzoritije žene svih vremena i svjetova, kćeri Najplemenitijeg Allâhova Poslanika Muḥammada, neka je Allâhov blagoslov na nj i na njegov čisti rod, (džannatskog) izvora Kawṭar, kćeri, žene i majke bezgriješnih učitelja izlazaka iz tmica na svjetlo, kojih je Imâm Ḥumaynî jedan od najuzornijih djaka.

Melika Salihbeg Bosnawi

U Sarajevu, 25. kolovoza 1999.